

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 495/1-X/13 01.04.2010. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој IV редовној седници, 01.04.2010. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: РИМСКА НЕКРОПОЛА ГУБЕРЕВАЦ-ГОМИЛИЦЕ НА КОСМАЈУ: СОЦИЈАЛНА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОД I ДО III ВЕКА Н.Е., докторанда Мирјане Глумац.

За ментора је одређен доц. др Мирослав Вујовић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1693
(број захтева)
7.04.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Римска некропола Губеревац – Гомилицена Космају:
социјална структура становништва од I до III века н.е.
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ археологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Мирјана (Ђура) Глумац

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 1992.

Назив мастер рада кандидата: _____

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: _____

Година одбране мастер рада: —

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 1.04.2010.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Пријава докторске теме

РИМСКА НЕКРОПОЛА *ГУБЕРЕВАЦ* – *ГОМИЛИЦЕ* НА КОСМАЈУ

Социјална структура становништва од I до III века н.е.

Кандидат: Мирјана Ђ. Глумац

Предложени ментор: доц. др. Мирослав Вујовић, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду

Предмет истраживања

Истраживање некрополе спаљених покојника *Губеревац- Гомилице*, опредељене у период од I- III века н.е., путем археолошке анализе и интерпретације елемената гробних конструкција, констатованих гробних прилога, бави се дефинисањем социјалне структуре становништва, сепулкралним формама и поступцима, као и симболичком гробних прилога. Узимајући у обзир да се некропола налази на простору римског рударског басена Космаја, који је био један од највећих и најзначајнијих експлоатационих и прерађивачких пунктова среброносне руде олова (галенита) и гвожђа у Европи, интензивнија експлоатација иницирала је незаобилазне миграције становништва из различитих области Царства: долази до мењања демографске слике подручја и појачане насељености. На основу студије археолошких налаза, као и доступних историјских и епиграфских података, установили би се правци, интензитет миграционих процеса, затим степен очуваности, негирања или сублимирања облика понашања појединца у свеукупном окружењу, како код аутохтоне тако и код досељене популације. Препознале би се промене у свим сферама живота, изазване економским процесима као и формирањем нових облика држаних институција, а које доводе до социјалног раслојавања. Полазећи од претпоставке да утврђени римски обрасци државног апарата нису могли бити у потпуности рефлектовани у сфери духовног, на основу свеобухватних анализа некрополе, потпуније би се сагледао овај аспект, најочљивији у начину и облицима сахрањивања. Сагледавање присуства и распрострањености различитих култова пружио би јаснију слику о социјалном идентитету становништва.

Истовремено би се дефинисало питање комуникације, односно трговине, увоза и постојања локалне производње на Космају.

На простору рударског басена, до сада је утврђено постојање 14 некропола, које су већином констатоване рекогносцирањем и нису систематски истражене. Некропола *Губеревац- Гомилице*, која је предмет овог рада, једина је систематски истражена на Космају и једна од малобројних археолошки истражених римских некропола у рударским областима на територији Србије.

Циљеви

Један од главних циљева истраживања било би утврђивање степена очуваности аутохтоне сепулкралне концепције у начину и облику сахрањивања, која је могла бити миграционим процесима трансформисана у појединим сегментима.

Карактер и врста гробних прилога, њихова типолошка и хронолошка анализа, омогућила би тумачење функције, хронологије, порекла и дистрибуције, неопходне за јасније сагледавање социјалне слике становништва (рудари, занатлије, пољопривредници итд).

Интегрисање резултата анализе и података наведених у предмету, а које ће бити детаљније елаборисане у одељку о методама истраживања, указали би, поред наведених идеја, и на интензитет и динамику миграционих процеса.

Интерна компарација података о гробним конструкцијама са покретним археолошким материјалом у оквиру некрополе Губеревац-Гомилице, омогућиће утврђивање динамике и интензитета процеса асимилације аутохтоног становништва и досељеника у област античког Космаја.

Основне хипотезе

Присуство становништва различитог културног порекла претпоставља се на основу хетерогених елемената примењених у формирању гробних конструкција (мање димензије доњег етажа, либационе оловне и керамичке цеви, урна, оловни саркофаг, опеке у облику крова), као и у гробним прилозима (глеђосане и стаклене посуде, теракоте, оловне плочице).

Примењени гробни елементи, присутност богатијих гробних прилога, не морају по дефиницији, бити одраз економског статуса појединца, већ могу сведочити о сразмерно великој количини утрошене енергије заједнице приликом сахране, али са другачијим мотивима. Наиме, може се претпоставити и ситуација када је третман покојника од стране чланова породице, заједнице, директна рефлексција не економског, већ његовог социјалног статуса, угледа у оквиру заједнице, која има потребу да покојнику на тај начин искаже поштовање и достојну сахрану.

Предмети похрањени у гробовима на некрополи из Губеревца су без трагова, или са незнатним траговима употребе, што сведочи о планској намени њиховог

коришћења, тј. примени у функцији *спиритуалних оруђа*, начињених ексклузивно за потребе сахране.

Малобројност гробних прилога или присуство искључиво одређеног типа гробних прилога, могу представљати и жељу покојника која се морала испоштовати.

Редукована сепулкрална концепција може бити условљена датим околностима, узимајући у обзир тешке услове рада, ризичност посла, болести, поготово код рударске популације.

На некрополи је сахрањено становништво различитог социјалног порекла, већином рударско. За рад у рудницима, судећи по констатованим ниским и ужим окнима, ангажована су деца као и жене, сахрањени на некрополи.

Са друге стране, висок степен сагорелости костију спаљених покојника (уз практичну немогућност идентификације), јасно сведочи о познавању постизања високих температура, примењиваних у обреду спаљивања. Ова чињеница ствара значајно ограничење, јер нисмо у прилици да прецизније говоримо о њиховом физичком изгледу, исхрани, болестима итд.

Оријентација гробова не упућује на порекло становништва. У питању су или практични разлози коришћења сваке слободне површине, или се ради о концепцији распоређивања гробова радијално око *устринума* (спалишта).

Сепулкрални простор некрополе организован је на основу симболичног концепта одабира одређеног типа тла и облика терена за сахрањивање (узвишења, стеновито тло, близина реке).

На Космају је, осим увоза, постојала развијена локална производња предмета коришћених како у свакодневном животу, тако и приликом обреда (посуде од керамике, стакла, олова, светиљке, алатке, коштани предмети). Ова пракса је очекивана, због постојања локалних сировина за њихову израду (глина, олово, гвожђе).

Присуство становништва различитог порекла може се претпоставити и кроз констатовано поштовање различитих култова, који су мало или готово незабележени на некрополама са територије данашње Србије (култ Загробне Венере, оловне плочице са натписом */tabellae defixionum/* или без њега, негатив-калупи са представама божанстава и обрађени кристал).

Методе истраживања

Планирано истраживање карактерише интердисциплинарност и засниваће се, пре свега, на стандардном археолошком аналитичком поступку, односно на типолошко-хронолошкој анализи, допуњеној досадашњим историјским и епиграфским подацима. Са друге стране, планиране су физичко-хемијске анализе различитих материјала од којих су израђени предмети у гробовима, у циљу утврђивања порекла сировине. Интегрисани резултати би омогућили јаснију интерпретацију укупне грађе у њеном ширем социокултурном контексту.

Почетни методолошки поступак био би непосредни увид у инвентар и студијски материјал збирки *Народног музеја у Београду* (тзв. збирке *Дуњић и Космај*, као и *Римске збирке*) и Античке збирке *Музеја града Београда*. Неопходан је и преглед теренске документације поменутих установа, као и оне из *Завода за заштиту споменика културе града Београда* и *Археолошког института у Београду*. Уследила би анализа података добијених на тај начин, паралелно са појединачном анализом гробних целина, утврђивања њиховог типа и диспозиције у оквиру некрополе и хронолошка анализа гробних прилога. На поменутој некрополи, која је предмет овог рада, констатован је 361 гроб са око 1500 артефаката.

Компарацијом присутних гробних облика и њихове конструкције (тип гробне јаме, запеченост страна, облагање гробне раке, присуство надгробних обележја), похрањених гробних прилога (количина, врста, положај у оквиру гроба и етажа, евентуални трагови претходног коришћења), дефинисале би се евентуалне разлике или сличности доследно примењене или редуковане сепулкралне концепције која би упутила на закључак о социјалном статусу појединца, његовој улози у оквиру породице и ширег окружења, односно на степен уложене социјалне енергије у процесу сахрањивања покојника. Такође, извршила би се контекстуална анализа археолошког материјала. Утврђивање прецизне позиције артефаката (унутар гроба или изнад гроба) јасније би показала квалитативне разлике између предмета намених похрањивању и оних коришћених приликом сепулкралног обреда.

Коначно, упоредно би се анализирали сви ови подаци са некрополе *Губеревац–Гомилице* са другим рударским некрополама из римског периода на тлу Србије.

Структура рада

1. Уводна разматрања

- *Територијални и хронолошки оквир истраживања некрополе*
- *Историјска и рударско-геолошка истраживања Космаја*
- *Историјат археолошких ископавања Космаја*
- *Досадашња сазнања о значају космајске области у римском периоду*

2. Некропола Губеревац-Гомилице

- *Положај и распрострањивање некрополе*
- *Историјат истраживања некрополе*
- *Начин сахрањивања*
- *Гробни прилози*
- *Погребни ритуал и култна пракса*

3. Социјална структура становништва на некрополи

- *Социјални и професионални идентитет покојника*
- *Пегрино становништво и досељеници, прилагођавање, задржавање или губљење идентитета*
- *Трговина, размена, локална производња*
- *Присуство и улога војске*

4. Некропола Губеревац-Гомилице у ширем контексту

- *Некропола Губеревац-Гомилице у односу на античке некрополе у рударским подручјима на територији Србије*

5. Закључно разматрање

- *Интегрисање резултата истраживања некрополе у вези са питањем порекла, социјалног статуса и интензитета миграционих процеса*
- *Значај некрополе Губеревац-Гомилице*

Библиографија

Alföldy 1969

G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia. Beiträge zur Namenforschung Neue Folge, Beiheft 4*, Heidelberg 1969.

Barkóczy 1966/67

L. Barkóczy, Die datierten Glasfunde aus dem II. Jahrhundert von Brigetio. *Folia Archaeologica* XVIII, Budapest, 1966/ 67: 67- 89.

Barkóczy 1988

L. Barkóczy, *Pannonische Glasfunde in Ungarn. Studia Archaeologica IX*. Budapest 1988.

Bekker, Galsterer-Kröll 1975

L. Bekker, B. Galsterer- Kroll, *Graffiti auf römischer Keramik im Rheinischen Landesmuseum Bonn*. Epigraphische Studien 10, Köln 1975.

Бенџаревић 2005

Т. Бенџаревић, Оставе бронзаног новца са територије Србије. *Зборник Народног музеја у Београду XVIII-1, археологија*, Београд 2005: 553-580.

Борић-Брешковић 1978

Б. Борић- Брешковић, Каталог систематске Збирке римског царског новца у Народном музеју у Београду, I (Август-Вителије), *Нумизматичар* 1, Београд 1978: 51-100.

Борић-Брешковић 1992

Б. Борић-Брешковић, Реверсне представе на новцу Муниципијума Стоби, *Нумизматичар бр. 15*, Народни музеј у Београду, Београд 1992: 25-46, Т. I- VI.

Borić- Brešković and Crnobrnja 2005

B. Borić- Brešković and N. Crnobrnja, A find Roman denarii of the emperors of the I- II century, from Nemenikuće on mt. Kosmaj (Налаз римских денара царева I- II века из Неменикућа на Космају), *Нумизматичар* 24/25 (2001-2002) *Народни музеј Београд, Српско нумизматичко друштво*, Београд 2005: 7- 94.

Brukner 1981

О. Брукнер, *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*,
Dissertationes et Monographiae, Београд 1981.

Брукнер, Даутова- Рушевљан, Милошевић 1987

О. Брукнер, В. Даутова- Рушевљан, П. Милошевић, *Почеци романизације у
југоисточном делу провинције Паноније*, Нови Сад 1987.

Васић 1974

М. Васић, Римски натпис из Лисовића, *Зборник Народног музеја IV*, Београд 1974:
127- 129.

Васић 1978

М. Васић, Нова Диоклецијанова бронзана мултипла, *Нумизматичар 1*, Народни
музеј у Београду, Београд 1978: 41- 48, Т. I- II.

Васић 1997

М. Васић, Представа “Маузолеја“ на новцу императора Максенција, *Ударје
Драгославу Срејовићу, Универзитет у Београду-Филозофски факултет*,
књига Vol.17, Београд 1997: 461-474.

Величковић 1956

М. Величковић у: *Археолошки споменици и налазишта у Србији II свеска*,
Археолошки институт, Београд 1956: 47- 49.

Величковић 1956/57, 1958

М. Величковић, Прилог проучавању римског рударског басена на Космају, *Зборник
Народног музеја I*, 1956/ 57, Београд 1958: 103- 109.

Величковић 1958/59

М. Величковић, Оловни оквири античких стаклених огледала из Народног музеја,
Зборник Народног музеја II, 1958/ 59, Београд 1959: 58- 60.

Величковић 1960/61, 1962

М. Величковић, Извештај одељења за археологију, *Зборник Народног музеја III*,
1960/61, Београд 1962: 343.

Величковић 1972

М. Величковић, *Римска ситна бронзана пластика у Народном музеју*, Народни
музеј Београд, антика IV, Београд 1972.

Величковић 1974

М. Величковић, Надгробна статуа Амора из Губеревца, *Зборник Народног музеја
IV*, Београд 1974: 129- 138, сл. 1-4.

Величковић 1977

М. Величковић, *Археолошка збирка Дуњић*, Народни музеј : збирке антика, Београд 1977.

Gager 1999

J. G. Gager, *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World*, New York, Oxford, Oxford University Press, 1999.

Гарашанин 1951

М. и Д. Гарашанин, *Археолошка споменици и налазишта у Србији I свеска*, Археолошки институт, Београд 1951.

Гарашанин 1951

М. Гарашанин, Настанак и порекло Илира, *Илири и Албанци*, САНУ, Научни скупови, књ. XXXIX, Одељење историјских наука, књ. 10, Београд 1988: 9- 76.

Garašanin 1996

М. Garašanin, *Razgovori o arheologiji* (razgovarali i priredili S. Babić i M. Tomović), Beograd 1996.

Глумац 2005

М. Глумац, Теракоте са некрополе Губеревац- Гомилице, *Зборник Народног музеја XVIII/1, археологија*, Народни музеј у Београду, Београд 2005: 361- 374.

Глумац 2009

М. Глумац, Калупи са некрополе Губеревац- Гомилице, *Зборник Народног музеја XIX/1, археологија*, Народни музеј у Београду, Београд 2009: 221- 233.

Глумац 2009

М. Глумац, *Антички Космај* (каталог изложбе), Центар за културу Сопот, Народни музеј у Београду, Београд 2009.

Глумац, Ферјанчић (у припреми)

М. Глумац, С. Ферјанчић, *Tabellae defixionum* из гроба 109 космајске некрополе „ Губеревац- Гомилице“, *Гласник САД* (у припреми).

Грбић 1956

М. Грбић, Централна Србија у римско доба, *Археолошки споменици и налазишта у Србији II свеска*, Археолошки институт, Београд 1956: 29- 33.

Grupa autora 2004

Grupa autora, *Rimljani- steklo, glina, kamen*, Celje, Ptuj, Maribor 2004.

Гржетић, Јеленковић 1995

И. Гржетић, Р. Јеленковић, Особине сребра и његова налазишта у Србији,
Радионице и ковнице сребра, Народни музеј Београд, Монографије,
књига 9, Београд 1995: 13- 31.

Giunio 2002

К. А. Giunio, Iader- svećenici grada živih u gradu mrtvih, *Histria Antiqua* 8/2002,
Časopis međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju, sv/vol.8, Pula
2002: 285-294.

Davies 1935

О. Davies, *Roman Mines in Europe*, Oxford 1935.

Dautova- Ruševljan, Brukner 1992

В. Dautova- Ruševljan, О. Brukner, *Gomolava- rimski period*, Novi Sad 1992.

Dragojević- Josifovska 1982

В. Dragojević-Josifovska, *Inscriptions de la Mésie Supérieure VI*, Beograd: Centre
d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de philosophie de
l'Université de Beograd 1982.

Дрча (1999- 2000), 2003

Б. Дрча, Допринос сврставању бронзаног валентинијанског новца у његове
историјске оквире, *Нумизматичар* 22- 23, *Народни музеј Београд*, Београд
(1999-2000), 2003: 59- 93.

Душанић 1971

С. Душанић, Нови Антинојев натпис и metalla Municipii Dardanorum, *Živa antika*
XXI, Skoplje 1971: 241- 259.

Душанић 1974

С. Душанић, Мозаички натписи Стојника и космајска рудничка област у позној
антици, *Зборник Филозофског факултета XII-1*, Београд 1974: 93- 105.

Душанић 1975

С. Душанић, Две римске стеле из Србије, *Зборник Народног музеја VIII*, Народни
музеј у Београду, Београд 1975: 131- 137.

Dušanić, Mirković 1976

С. Dušanić, М. Mirković, *Inscriptions de la Mésie Supérieure I*, Beograd: Centre d'études
épigraphiques et numismatiques de la Faculté de philosophie de
l'Université de Beograd 1976.

Dušanić 1977

S. Dušanić, Iz istorije rimskog rudarstva u Gornjoj Meziji, *Arheološki vestnik, Acta Archaeologica XXVIII*, Ljubljana 1977: 163- 177.

Душанић 1978

С. Душанић, Анонимни квадранси, *Нумизматичар бр. 1, Народни музеј Београд*, Београд 1978: 23- 38, сл. 1.

Душанић 1980

С. Душанић, Организација римског рударства у Норику, Панонији, Далмацији и Горњој Мезији, *Историјски гласник 1-2*, Београд 1980: 7-55.

Душанић (1989- 1990), 1991

С. Душанић, Из историје касноантичког рударства у Шумадији, *Старинар, н.с. књ. XL-XLI*, 1989-1990, Београд 1991: 217-223.

Душанић 1995

С. Душанић, Ковање новца у рудничким дистриктима римског Илирика, *Радионице и ковнице сребра, Народни музеј Београд, Монографије, књига 9*, Београд 1995: 131- 145.

Душанић 2006

С. Душанић, Просопографске белешке о рударству у Горњој Мезији: породице имућних досељеника на рудничком тлу, *Старинар, н.с. књ. LVI, Археолошки институт*, Београд 2006: 85- 99.

Ђурић- Срејић 1995

М. Ђурић- Срејић, *Увод у физичку антропологију древних народа*, Београд 1995.

Djuric 1995

S. Djuric, *Ancient Lamps from The Mediterranean, The Anawati collection, Catalog I, Eika*, Toronto 1995.

Zgusta 1964

L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Praha: Tshechoslowakischen Akademie der Wissenschaften 1964.

Зотовић 1968

Љ. Зотовић, Некрополе спаљених покојника на територији Горње Мезије, *Лесковачки зборник VIII*, Лесковац 1968: 19- 31.

Зотовић 1986

Љ. Зотовић, Јужне некрополе Виминација и погребни обреди, *Viminacium 1*, Пожаревац 1986: 41- 57.

Зотовић, Јордовић 1990

Љ. Зотовић, Ч. Јордовић, *Viminacium 1, Некропола „ Више гробља“*, Београд 1990.

Ivanyi 1935

D. Ivanyi, *Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht*,
Dissertationes Pannonicae ex Instituto Numismatico et Archaeologico
Universitatis de Petro Pázmány nominatae Budapestinensis provenientes II/2,
Budapest 1935.

Isings 1957

C. Isings, *Roman Glass from dated finds*, Groningen/ Djakarta 1957.

Јевремовић 1996

Н. Јевремовић, Прилог проучавању посебне групе коштаних инструмената из
Збирке Дуњић, *Зборник Народног музеја у Београду XVI/1*, Београд
1996: 225- 230.

Jovanović 1985

A. Jovanović, *Dačke forme sahranjivanja u Gornjoj Meziji, Sahrnjivanje pokojnika sa aspekta ekonomskih i društvenih kretanja u praistoriji i antici, Materijali XX, Mostar 21-23.X 1980, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Arheološko društvo Bosne i Hercegovine, Beograd 1985: 127- 138, karta 1-5.*

Јовановић 1984

A. Јовановић, *Римске некрополе на територији Југославије*, Универзитет у
Београду, Филозофски факултет, Центар за археолошка истраживања,
књига 3, Београд 1984.

Јовановић 2007

A. Јовановић, *Огледи из античког култа и иконографије*, Универзитет у
Београду, Филозофски факултет, Центар за археолошка истраживања,
Београд 2007.

Јовановић, Минић, Мркобрад 1987

Б. Јовановић, Д. Минић, Д. Мркобрад, *Споменици старог рударства и металургије на Руднику, Гласник САД 4*, Београд 1987, 47- 55.

Каниц 1987

Ф. Каниц, *Србија- земља и становништво од римског доба до краја 19. века*,
Београд 1987.

Кондић, Поповић 1986

В. Кондић, И. Поповић, *Археолошко благо Космаја*, Народни музеј:новости, Београд 1986.

Крунић, Петровић, Црнобрња, Јанковић, Црнобрња 1997

С. Крунић, Б. Петровић, А. Црнобрња, М. Јанковић, Н. Црнобрња, *Античка бронза Сингидунума (Antique bronze from Singidunum)*, Београд 1997.

Крунић 2005

С. Крунић, Thesa vulnearia- медицинска или козметичка кутија, *Зборник Народног музеја у Београду*, XVIII/1, Београд 2005: 459- 480.

Михаиловић 1994

В. Михаиловић, Налаз римског бронзаног новца првога века наше ере из села Бабе на Космају, *Нумизматичар бр. 17*, Народни музеј, Београд 1994: 25-32.

Mihailović 1998

V. Mihailović, Lead coin from Alexander Severus, Found on Kosmaj Mountain, *Нумизматичар 21*, Народни музеј Београд, Београд 1998: 29- 31.

Михајловић 1997

Т. Михајловић, Нови антички локалитети на Копаонику, *Гласник САД 13*, Београд 1997: 147- 158.

Палавестра, Крстић 2006

А.Палавестра, В. Крстић, *Магија ћилибара*, Народни музеј, Београд 2006.

Паровић- Пешикан 1982

М. Паровић- Пешикан, Античка Улпијана према досадашњим истраживањима, *Старинар н.с. књ. XXXII/ 1981*, Археолошки институт у Београду, Београд 1982: 57- 74, Т. I- VIII.

Pearson 1999

М. Р. Pearson, *The Archaeology of Death and Burial*, М. Р. Pearson 1999.

Петровић 1976

П. Петровић, *Ниш у античко доба*, Градина, Ниш 1976.

Pop- Lazić 2002

S. Pop- Lazić, Nekropole rimskog Singidunuma, *Singidunum 3*, Beograd 2002: 7- 101.

Поповић 1988

И. Поповић, *Античко оруђе од гвожђа у Србији*, Народни музеј, Београд 1988.

Поповић, Цвјетићанин, Кондић, Поповић, Борић- Брешковић 1994

И. Поповић, Т. Цвјетићанин, Ј. Кондић, В. Поповић, Б. Борић- Брешковић, *Античко сребро у Србији*, Народни музеј Београд, Београд 1994.

Поповић 1992

И. Поповић, *Римски накит у Народном музеју у Београду, II Златан накит (Les Bijoux Romains du Musée national de Beograd, I Les bijoux d'or)*, Београд 1992.

Rašković 2001

D. Rašković, *Antička Promona, VESTIGATIO VETVSTATIS, Aleksandrini Cermanović-Kuzmanović, knj. 20*, Београд 2001: 391- 409.

Ružić 1994

A. M. Ružić, *Rimsko staklo u Srbiji*, Centar za arheološka istraživanja 13, Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет 1994.

Simić 1951

V. Simić, *Istorijski razvoj našeg rudarstva*, Београд 1951.

Спасић- Ђурић 2002

Д. Спасић- Ђурић, *ВИМИНАЦИЈУМ, главни град римске провинције Горње Мезије (VIMINACIVM, the capital of the Roman province of Upper Moesia)*, Пожаревац 2002.

Srejović 1964

D. Srejović, *Prerimske forme sahranjivanja na rimskim nekropolama ranog Carstva u Jugoslaviji, VI Kongres arheologa Jugoslavije, Ljubljana 1963..I*, Археолошко друштво Југославије, Београд 1964: 89- 93.

Срејовић, Цермановић- Кузмановић 1987

Д. Срејовић, А. Цермановић- Кузмановић, *Речник грчке и римске митологије*, Београд 1987.

Starac 2002

A. Starac, *Skulptura na nadgrobним spomenicima Istre, Histria Antiqua, Časopis međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju, sv/vol. 8*, Pula 2002: 37- 47.

Toynbee 1971

J.M.C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World*, London, 1971.

Томовић

М. Томовић, Римско рударство и металургија сребра у Горњој Мезији, *Радионице и ковнице сребра, Монографије, књ.9*, Народни музеј Београд, Београд 1995: 117- 127.

Томовић, Богосављевић- Петровић 1996

М. Томовић, В. Богосављевић- Петровић, Зајачак- Кремићи касноантички археометалуршки комплекс, *Гласник САД 12*, Београд 1996: 107- 113.

Ћирковић, С., Ковачевић- Којић, Ћук 2002

С. Ћирковић, Д. Ковачевић- Којић, Р. Ћук, *Старо српско рударство*, Београд- Нови Сад 2002.

Fidanovski 1988

S. Fidanovski, Nekropole municipiuma DD u svetlu novih istraživanja, *Glasnik Muzeja Kosova XV- XVI (1987- 1988)*, Priština 1988: 11- 37, T. 1- 12.

Fleming 1999

S. J. Fleming, *Roman Glass, Reflections On Cultural Chage*, University of Pennsylvania Museum of Arshaeology and Anthropology, Philadelphia, 1999.

CIL=*Corpus Inscriptionum Latinarum*

Цвјетићанин 2001

Т. Цвјетићанин, *Глеђосана керамика Горње Мезије*, Народни музеј у Београду, Београд 2001.

Čerškov 1970

Е. Čerškov, *Municipium DD*, Muzej Kosova, Arheološko društvo Jugoslavije, Priština- Bеоград 1970.

Наставно-научном већу
Филозофског факултета
Универзитета у Београду

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ О ПРЕДЛОГУ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
*РИМСКА НЕКРОПОЛА ГУБЕРЕВАЦ – ГОМИЛИЦЕ НА КОСМАЈУ: СОЦИЈАЛНА
СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОД I ДО III ВЕКА Н.Е.* ДОКТОРАНДА МИРЈАНЕ
Ђ. ГЛУМАЦ**

Дана 13. 02. 2010. године добили смо на увид предлог теме за израду докторског рада под насловом *Римска некропола Губеревац – Гомилице на Космају: социјална структура становништва од I до III века н.е.* који је поднела докторанд Мира Глумац. Као комисија изабрана одлуком Одељења за археологију, пред којом је кандидат одбранио предлог своје теме, износимо члановима Наставно-научног већа Филозофског факултета своје стручно мишљење.

Рад *Римска некропола Губеревац – Гомилице на Космају: социјална структура становништва од I до III века н.е.* који је предложила колегиница Мира Глумац биће посвећен проучавању

Област Космаја, један је од најзначајнијих античких рударских ревира на тлу Србије који улази у сферу изузетног интересовања римске провинцијске управе већ почетком II века н.е. Богата лежишта среброносне руде условила су посебну организацију овог ревира, интензивну експлоатацију и концентрацију значајних војних снага задужених за контролу лежишта метала (сребро, олово и гвожђе) као стратешких сировина изузетно важних за економски развој. Археолошким истраживањима констатовани су и делимичнио публиковани разнородни трагови металопрерађивачке делатности (рударска окна, шљачишта, топионичарски центри) као и цивилна и војна насеља са пратећом инфраструктуром (фортификације, саобраћајнице, акведукти) и бројним покретним налазима. Најзначајније податке о доброј насељености Космаја у доба римске доминације пружају пре свега античке некрополе којих је, до сада, директно или индиректно, потврђено укупно четрнаест. Степен њихове истражености је, међутим, неуједначен и недовољан, тим пре што се ради о подручју од изузетне важности за економски развој провинције Горње Мезије. Колегиница Глумац одлучила се управо да свој докторски рад посвети проучавању социјалне структуре античких

житеља Космаја кроз најбоље документовани пример, користећи до сада необјављене резултате једине систематски истражене римске некрополе на локалитету Губеревац – Гомилице.

Кандидат је као главне циљ својих истраживања истакао јасније сагледавање социјалне структуре становништва и њихове делатности (војници, рудари, занатлије, пољопривредници). Предвиђено је утврђивање степена очуваности аутохтоне концепције сахрањивања, која је свакако била подложна променама условљеним досељавањем становништва из других, такође рудничких области Царства (Грчка, Мала Азија, Панонија, Далмација). Типолошка и хронолошка анализа гробних конструкција и прилога требало би да упути на њихову функцију у сепулкралном контексту, као и на карактер и динамику миграционих процеса.

На основу поступака примењених у формирању гробних конструкција (димензије етажа, присуства либационих цеви, урни, саркофага, двосливна конструкција од опека), као и присуства специфичних гробних прилога а најпре карактеристичних посуда од стакла и керамике, накита и теракота, колегиница Глумац намерава да утврди могуће порекло становника сахрањених на некрополи, њихов професионални идентитет и друштвени положај. На специфичности и хетерогени састав популације, између осталог упућује поштовање култова специфичних и иначе ретких на другим некрополама у провинцији Горњој Мезији, попут култа Венере Фунерарије препознатог у појави оловних свитака са заветима или клетвама (*tabellae defixionum*)

У предложеном садржају тезе Мира Глумац издвојила је неколико поглавља. Уводно поглавље намењено је утврђивању географских и хронолошких оквира рада, те историјату досадашњих истраживања римских локалитета на Космају и значају ове области за организацију рударства и привредни развој провинције Горње Мезије. Затим следи поглавље којим се ближе разматра положај и распрострањавање некрополе Губеревац-Гомилице са дефинисањем начина сахрањивања и анализом гробних прилога и погребних ритуала. У поглављу *Социјална структура становништва* колегиница Глумац намерава да, тумачећи резултате претходних истраживања, утврди друштвени положај и професионални идентитет покојника, њихово порекло (аутохтоно становништво / досељеници) са посебним освртом на показатеље рударске делатности или војне каријере. Посебан део рада биће посвећен сагледавању некрополе у контексту других римских некропола констатованих на тлу рударских ревира у Србији. У последњем поглављу предвиђено је сумирање резултата истраживања некрополе

Губеревац-Гомилице (али и расположивих података о осталим некрополама потврђеним како на Космају) са изношењем закључака о пореклу, професионалног идентитета, друштвеног положаја популације сахрањене на локалитету Губеревац-Гомилице.

Након свега што смо навели сматрамо да ће докторска дисертација, коју је предложила докторанд Мира Глумац представљати значајан допринос истраживању Космаја као важног римског економског центра а посебно у погледу сагледавању друштвено-економске структуре становништва како ове тако и других рударских области провинције Горње Мезије. Имајући у виду значај проучавања ове теме сматрамо да израду докторске дисертације докторанда Мире Глумац треба свакако подржати.

У Београду 15. 03. 2010.

проф. др. Сташа Бабић

проф. др. Александар Палавестра

доц. др. Софија Стефановић

доц. др. Мирослав Вујовић (ментор)